

MARTIN ARRIZUBIETA, OLERKARI

Gizasemea.—Udabarriz zugatz-erpiñean erne dan ostoak ez daki, urteen gurpil eragiñez, zer izango dan bizitzan. Ezta gizasemeak be. Jaio, bizi ta il; or beronen zoria. Baiña nun eta zelan guzti ori; or ezkutua, aurretik iragarri eziña, bene-benetan. Ken txapela misterio aundi onen aurrean!

Gure —gizona bai!— Mundaka'n jaio zan, itxas-ertzeko uri polit aundiki-zalean. Urteak dirala, en 1909-9-8'an. Ni Martin baiño sei illabete zaarrago nozue, eta au diñotzuet, ordutik ona euri ugari jausi dala, ta munduak bere ibillien ainbat eta ainbat gauza ta jazoera ikusi ta bizi izan ditula.

Martin, gizaseme urduria dogu. Zelan ezagutzen ete? Nik igazko leen illetera arte ez neban arpegiz ezagutzen; kartaz eta idatziz bai, ostera. Eta grafologuak diñoenez, gizona arpegiz ezta be, izkiz eta letraz naikoa errez ezagutu geinke. Izakeraz zelakoa dan, batez be. Nik orrelaxe Martin, lenengotan, idatziz.

Baiña igaz —esan dot— arpegiz arpegi ta autu luzez. Neure VI'garren "Euskal Literatura"-reko datu billa urretaru nintzakon; ara Mundaka'ra, arratsalde eguzkitsu baten. Etxean aurkitzen zan. Ez geldi gero, bere liburu artean baiño. Nik arek lez esan neinke: "Nun obeto!"

Akeit gozoa zurruputzen genduan bitartean, ekin eta ekin, amaika gauza ta auzi garrantzitsu baketurik geratu zan. Mundakar apaiz jakintsuaren bizitzea, izan be, gorabera, gertaldi ta milla ezustekoz jantzia dozu. Eta bere itzetorria, sekula agortzen eztan ur-sorburu jori oparotsu baten antzekoa. Autuan ez tartetu edozelan, berak iruntsiko zaitu itzetik ortzera. Orduak eta orduak igaro jakuzan konturatu orduko, etxerantz egiteko ordua zalakoaz gu jabetu giñaneko.

Ikasle ta argi agertu izan da nun-nai ta beti. Bere jaioterrian osotu zituan bere leen-ikasteak. Garai aretan berezko gaitasunai jantzi apaiña jarteko —eta goi-deiari erantzunik— apaiz-karrera artu eban, Durango'n, Komillas'en eta Lovaina'n ikasirik. Doktor titulua dauka Filosofian, eta Lizenziatura Sozial eta Politika Zientzian.

Ikasketak amaitu-barri egoan emengo guda zitala sortu zanean. Zurrunbillo orren naspillean larri, beste asko lez, Frantzia'ra jo eban. An be, baiña, ez ebazan izan estutasun bako egunak. Gosez eta aterpe barik sarri, iruultzaille lez egertu bait zan doitzarrakin batez be. Bost urte erre zituan Polonia'ko baitegi zelaietan. Ezin barruak ekarrena ixillik euki ta, jakiña, txibita gaiñetik azkar erabillia; Italia ta Frantzia zear, itzez ta egitez asalde-zale, urduri be urdiri...

Azkenez, ixilka, Euskalerriratu zan. Emen lanpostu bat nai, arima-zaintzan jarduteko. Etzan auzi erreza, edu orretako eliz-gizonak txarto ikusiak ziralako. Gurpide, Bilbo'ko gotzain zanaren denporan, Kordoba'ra joateko baimena lortu eban. An, Santa Marina parrokan, ogetabost bat urte egin zituan, eliz-arazotan, bertako txauburu zala.

Gaur bere errian, Mundaka'n daukagu, Jakintza-gaii ta euskereari lotua. Nik olantxe aurkitu neban igaz. Bere bizileku osoa, ez medarra gero, arasa, mai, jarleku ta abar, liburuz gaiñezka dauka. Gai guztietako liburuz, ain zuzen; baiña Filosofi-gaiak ditu eder eta atsegin Arrizubieta'k, beste gai guztien artean. Amesetan ditu, eta orretan diardu, euskerezko Filosofi-lan zabalak, oraindik, gauza aundirik beintzat, saratu barik daukaguzanak.

Gai ontaz, igazko karta baten iñostan: "Hainbat bider, behinola ere eskatu eustazun horrelako zer-edo-zer, baiña nere ikerketetan mugilduta nenbillarik edo, erantzun barik gelditu izan zintzan. Azketsi! Gogo-asmo jakintsutan, behi lez bizi naiz. Azken aldi hontan, bost urte diraut. "Gaurko larri-unea, funtsetik, erotik, sustraietatik... azaltzeko, argitzeko eta argiagotzeko".

Erderaz eta euskeraz idatzi dau. Erderaz: "Los cristianos ante el capitalismo en vía muerta" y "Eicmann o la sombra de Caín".

Euskeraz, "Egan"-en eta "Zeruko Argia"-n batez be, "agur" eta "Izaro" izen-ordez.

Olerkari.—Poetak, geienez, gizaseme zaintsu, eragin, artegatsu ta kezkarriak izan oi dira. Gorputzez eta arimaz. Kezka dala be olerkia, irakurri dogu iñoizka.

Lurrak edo bizilekuak be ezarten ei dau olako bizitasuna, olerki-giroa. Martin'ek gazte zala erakutsi eban ori; ikasle zalarik, Komillas'en, Lovaina'n erakutsi euskun eder-zaletasuna, oler-sena. Urretxua'ko Olerki jaietarako beintzat, 1938'an, lantxo bat bialdu eban, ikasle zala egiña. 1933'ko "Eusko Olerkiak" liburuan datorren "Biotziz-keta".

Arrezkero ez dau, egia esan, askorik ondu. Baiña beti egin dau zerbait. Eta bitakoak izaten gure bertsoak: batzuk barru-barrutik sortuak, nobere eragiñez egiñak, arimako bear-izan batek bultzatuak; eta beste batzuk, norbaiteskututa, adibidez, osotuak, adiskide batek, jai batek, etxe argitaldari batek erreguka eskatuta. Lenengo lanetarako ez daukagu naimena estutu bearrik, berez dator argia, itza, irudikizun sotilla; barruko deiari erantzun ezkerro, berez-berez doa lanaren aria. Esku arteko zeregin guztiak saiets itxi ta gogo dardar, gozo ta bizi, zoztor bage doa azkeneraiño.

Olerki-lanak norbaiten eskabidez diranean, idazleak berak sortu bear dau goi-argi indarra. Au ez jaku ain erreza, sarritan bada naiz alperkeriz naiz gogorik ezagaitik, albora laga oi dogu eskabidearen naia. Orduan alako ta onako eragozpenak sortzen jakuz; orduan edo errez urte dogu garaille edo-ta goi-argiak iges igiten dausku osooan, txori egazlaria iduri.

Arrizubieta'k be izango zituan onako goraberak olerkigintzan. Bai Europa'n zear baitua ta igeska, eta bai, gero, Kordoba'ko arimazaintzan izanak ditu buru-auste ta lanak; alan be, beti jardun izan da olerkitxoren bat eioten.

Egia ete? Gitxi baiño argitara emon ez dauan arren, mor-do bat dauka argitaratu naian. Gabo-aldian bertsoz agur izan dauz bere adiskideak. Nik ba-dodaz emen urteetan Kordoba'tik artutakoak, bertso jori, gartsu, mamintsuak agurka andik bialduak.

Zeuk be, irakurle, jakin daizun zelako olerkaria dogun mundakar jakintsua, emen dozu an gerra aurreko urteetan, ikasle zala, ondutako "Biotz-izketa". Zortzi estrofa daukaz.

"Gau ixil baten Sabin abotsa nabaitu neban biotzan.
Maite dardaraz urduri neukan biotz txoria kokoan.

Zugatz ostoak aize zakarrak astindu ditun bezela,
Sabin abotsak astindu eustan ene barrunbe epela.

Abots leunari erantzun naiez "nun ete zagoz" niñotsan.

Sabin: "Otzez geixorik zure begira egon nago ibai ertzean".

Lanbroe bide legarraz zear ibai ertzer a ninoian.
Ta ibai-alderantz ninoialarik, itz onek txir-txir gogoan.

Sabin: "Ibai ertzean otzez geixorik zure begira natzazu".

Gogoak: "Baña illun ontan biotz begiak ikus zaikie t'ezautu?"

Sabin: "Aurrera, gogo, ire begira maitale antzo natzaik ni.
Eztok ikusten ibai leiarrak argi printzeok edaki?"

Neure gorputzak gau illun ontan sortu dau izpi zuria,
eusko biotzen su aberkoia izpitxu onen semia".

Auzpez gurturik Sabin itzala isla be isla yatazan iru margoizko izpi gartsuak ene begien leiarran".

Gerra zitala zala zio, ainbat euskal poeta, artista galdu jakuzan, illak eta or zear sakabanatuak. Itxaropen izar ziranak eusko zeruan, betiko itzaliak edo ondatuak. Tamal aundiz, olako bat dogu Arrizubieta, alanbear latzak gure artetik uxatuta; lan-baratz egokitik jaurtia, berezko lantokian lanik ezin osotuta.

Emen izan balitz eta barruko deiari ateak zabaldu, makiña bat lan bikain burutuko euskun, ziur asko, bere bizitza ederrean. Jakintsu ta artista dogu, baiña ego barik laga eben gaztetan.

Aita Onaindia

ZER

ALDIZKARIA

- ILLEROKOA (MENSUAL)
- BIZKAIERAZ IDATZIA (EN BIZKAINO)
- ERRI-JAKINTZAREN GAIK (MATERIAS POPULARES)
- IRAKURGAI ERREZ-ERREZAK (LECTURA FACIL)
- ARAZO SAKONAK AZTERTUTA (ANALISIS DE TEMAS)

ARPIDETU ZAITE!

ZER
EUSKERAZALEAK

Colón de Larreátegui, 14-2.º - BILBAO-1